

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН“МОНГОЛ МАЛ” ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ
2018 ОНЫ ЭХНИЙ ХАГАС ЖИЛИЙН БИЕЛЭЛТ /ХХААГазар/**

2018.05.28

Хөтөлбөрийн зорилт	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт	Хувь
Мал аж ахуйн салбарын эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох			
1.1.Мал аж ахуйн салбар дахь хууль тогтоомжийг орон нутагт хэрэгжүүлэх	1.1.1 Малын эрүүл мэндийн тухай хууль, малын генетик нөөцийн тухай хууль тогтоомжийг орон нутагт хэрэгжүүлэх, иргэдэд сурталчлах	Малын генетик нөөцийн тухай хууль, Малын эрүүл мэндийн тухай хуулийн талаар 300 орчим малчид иргэдэд мэдээлэл хүргэсэн. 6 сарын 1-ээс эхлэн батлагдсан бүтэц орон тооны дагуу аймагт Мал эмнэлгийн газар, сумдад Хөдөө аж ахуйн тасаг, Мал эмнэлгийн тасгийг ажиллуулна.	40,0
	1.1.2 Аймгийн мал үржлийн ажлын стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх	Хугацаа болоогүй	-
	1.1.3 “Тэмээ” дэд хөтөлбөрийн төлөвлөгөө гарган хэрэгжилтийг хангаж ажиллах	Хөтөлбөрийн 2018 онд хэрэгжүүлэх 9 заалт бүхий үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг гарган хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.	40,0
	1.1.4 Мал аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлд төрөөс урамшуулал олгох системийг хэрэгжүүлж, урамшуулалд хамрагдах боломжоор хангах	Хугацаа болоогүй	-
	1.1.5 Мал аж ахуйн салбарт шинээр батлагдсан хууль журам, үндэсний хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх	Шинээр гарсан малын генетик нөөцийн тухай хууль, малын эрүүл мэндийн тухай хуулийг нийт 300 орчим малчид иргэдэд хүргэсэн. Тэмээ өсгөхөд дэмжлэг үзүүлэх, Залуу малчинг дэмжих, ТХХААТББодлого, Монгол мал гэсэн үндэсний хөтөлбөрүүд хэрэгжиж байгаа бөгөөд хөтөлбөрүүдийн жилийн төлөвлөгөөг боловсруулан хэрэгжилтийг хагас, бүтэн жилээр гарган ажиллаж байна.	40,0
1.2. Мал эмнэлэг үржлийн ажил, үйлчилгээг олон улсын жишигт нийцүүлэх, анхан шатны нэгжийг бэхжүүлэх	1.2.1 Аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар, Сумдын МЭҮТасгийн бүтэц орон тоог ХХААХҮЯамнаас өгөх зөвлөмж, чиглэлийн дагуу бүтэц орон тоог шинэчлэн зохион байгуулах	Одоогоор ХХААХҮСайдын 2016 оны 1/1497 тоот албан бичиг, ЗГХЭГазрын 2016 оны 1/2001 тоот албан бичгийн дагуух батлагдсан бүтэц орон тоогоор бүрэн ажиллаж байгаа бөгөөд Малын генетик нөөцийн тухай хууль, Малын эрүүл мэндийн тухай хуулиуд 06 сарын 01-ээс эхлэн хэрэгжихтэй холбоотой ирүүлсэн чиглэлийн дагуух бүтэц орон тоогоор ажиллана.	-
	1.2.2 Мал үржүүлэг, технологийн болон мал эмнэлгийн ажил үйлчилгээ эрхэлдэг хувийн хэвшлийн нэгжийн стандартыг дагаж мөрдүүлэх	Аймгийн хэмжээнд МЭ-ийн үйл ажиллагаа явуулдаг 34 ААНэгжид мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн MNS 5368-2011 стандартыг мөрдүүлэн ажиллаж байна Мал амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль 6 сарын 1-ээс эхлэн мөрдөгдөхтэй холбоотой стандарт нь өөрчлөгдөнө.	70,0
	1.2.3 Мал үржүүлэг, технологийн болон мал эмнэлгийн ажил үйлчилгээний нэгжийг аттестатчилах, ажил үйлчилгээний жишиг үнийн тарифыг мөрдүүлэх	Хугацаа болоогүй. /Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай шинэ хуулийн дагуу бүх стандартыг шинэчлэн боловсруулж байгаа. Шинэ стандарт гарсны дараа аттестатчлал явагдана./	-
	1.2.4 Үржлийн малыг шилэн сонгох, баталгаажуулах, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй үржил селекцийн ажлыг зохион байгуулах	Сумдын засаг дарга, МЭҮТасгийн дарга нарт шаардлагатай, дутагдалтай байгаа хээлтүүлэгчийн судалгааг гаргаж шинээр нөхөн тавьж хээлтүүлгийн тохироог хангах талаар албан бичгийг хүргүүлсэн. Энэ ондоо одоо хаврын төл мал хөнгөлөхөөс өмнө зохиогдоно.	40,0

	1.2.5 Мал эмнэлэг, мал үржлийн ажил үйлчилгээний нэгжид хөнгөлөлттэй зээлийн дэмжлэг үзүүлж үйл ажиллагааг өргөжүүлэх.	Хулд сумын “Хулд таван эрдэнэ” ХХК-д мал хамгаалах сангаас 10.0 сая төгрөг, Адаацаг сумын “Адаацаг ажнай” ХХК-д сум хөгжүүлэх сангаас 8.0 сая төгрөгний хөнгөлөлттэй зээлийг олгуулан мэргэжлийн ажил үйлчилгээг явуулахад нь дэмжлэг үзүүлж хамтран ажиллаж байна. Мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжид одоогоор зээл олгоогүй байна.	70,0
	1.2.6 Бог малын хээлтүүлэгчийг мэргэжлийн ажил үйлчилгээний нэгжийн хяналтад авах ажлыг үргэлжлүүлэн зохион байгуулна.	Бог малын хээлтүүлэгчийг Говь-Угтаал сум, Хулд сумын мал үржлийн үйлчилгээний нэгжүүд ялган суурилоод байна. Гэсэн хэдий ч бог малын хээлтүүлэгчийг хээлтүүлгийн бус үед эх сүргээс нь ялгах ажил орон нутагт 50 орчим хувьтай явагдаж байна.	40,0
	1.2.7 Сум орон нутагт ажиллаж буй мал аж ахуйн мэргэжилтний ажлын үр дүнг дүгнэх, урамшуулах, эрх ашгийг хамгаалах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.	Орон нутагтаа үр дүнтэй ажиллаж байгаа МЭҮТасгийн болон мэргэжилтнүүдийг жил бүр дүгнэж шалгаруулж урамшуулж явж байна.	70,0
1.3. Мал аж ахуйн мэргэжилтэн, малчдын мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэх, дэвшилтэд технологийг нэвтрүүлэх	1.3.1 Аймгийн “Залуу малчид”-ыг дэмжих хөтөлбөрийн төлөвлөгөөг гарган хэрэгжүүлэх	2018 хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг гарган хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. 10-н заалт бүхий төлөвлөгөөг гаргаад хэрэгжүүлж байна.	40,0
	1.3.2 Залуу малчин мэргэжлийн анги нээгдсэнтэй холбоотой сумдад мэдээлэл, зөвлөгөө өгч ажиллах	МСҮТөвтэй хамтран Малчны ангийг нээж үйл ажиллагааг явуулж байна. Энэ хавар эхний ээлжийн төгсөгчдийг төгсгөж дараагын ээлжийн элсэлтээ авахаар бэлтгэл ажилаа хангаад байна. Сумдын удирдагуудад МСҮТөвөөс энэхүү ангид элсэх элсэлтийг нэмэгдүүлэх талаар албан бичгийг хүргүүлсэн. Хамрагдах сонирхолтой малчдыг бүртгэж байна.	70,0
2. Малын үржлийн ажил үйлчилгээг нийгмийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн боловсронгуй болгож, ашиг шимийн гарц, чанарыг сайжруулан өрсөлдөх чадавхийг нэмэгдүүлэх			
2.1. Монгол малын ашигтай, онцлог шинж чанарыг баталгаажсан цөм сүргээр бататган сайжруулж, удам зүй, сонгон үржүүлгийн ажлыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй явуулах.	2.1.2 Мал, амьтны үржил селекцийн ажлыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй аймгийн бүс нутгийн онцлогт тохирсон үржлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, технологийн хяналт тавих, шинэ омог хэвшлийн мал бий болгох	Орон нутгийн эрс тэс уур амьсгалд дасан зохицсон орон нутгийн нуугдмал ашиг шим өндөртэй мал сүрэг болох Өндөршил сумын “Шилийн” адуу, Сайнцагаан сумын “Сайнцагаан” хонь, Хулд сумын “Олдохын хүрэн бор” тэмээнд явуулах судалгааны ажлын арга зүйг боловсруулж МAAЭШХүрээлэнгийн их эрдмийн зөвлөлийн хурлаар батлуулан цаашид орон нутгийн брэнд мал болгож “Омог” болгон батлуулахаар зорилт тавин хэрэгжилтийг ханган арга зүйн дагуу ажиллаж байна.	70,0
2.2. Малын удмын санг хамгаалж биотехнологийн дэвшилтэд аргыг нэвтрүүлэх	2.2.1 ЦСҮАА-н үйл ажиллагааг өргөжүүлж малын тоо толгойг нэмэгдүүлэх, зохиомол хээлтүүлгийн үйлчилгээг нэвтрүүлэх.	ЦСҮАА-н үйл ажиллагаа нь эрс сайжирч үйл ажиллагаа нь хэвийн явагдаж байна. Ажил хэргийн холбоо, дээд байгууллагаас өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтээр байгууллагтаа үнэлэгдэж өнөдөр үнэлгээ авсан. Малын тоо 10%-иар өсөж байгаа. Зохиомол хээлтүүлгийн ажил хийгдэх хугацаа болоогүй байна.	40,0
	2.3.1 Мал сүргийг хувийн дугаартай болгох ажлыг зохион байгуулж, малын бүртгэл мэдээллийн санг тогтмол баяжуулах	Нийт 109 мянган мал байгаагаас 90 мянган малыг хувийн дугаартай болгож малыг бүртгэл мэдээллийн сан сүлжээнд хамруулаад байна.	70,0

<p>2.3. Малын бүртгэл мэдээллийн сан, сүлжээг бий болгох</p>	<p>2.3.2 Мал эмнэлгийн мэдээ, тайланг шуурхай болгох, цахим хэлбэрт шилжүүлэх, мал малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдалд тавих хяналтыг сайжруулах</p>	<p>Мал эмнэлгийн мэдээ, тайланг шуурхай болгохоор интернетэд суурилсан бүртгэл мэдээлэлийн программ нэвтрүүлж, мал, малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдалд тавих хяналтыг сайжруулах үүднээс гарал үүслийн гэрчилгээг сумын зөвхөн хариуцсан мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжүүд олгодог болголоо.</p>	<p>70,0</p>
	<p>2.3.3 Малын эрүүл мэнд, шилжилт хөдөлгөөн, алдсан, олсон малыг мэдээлэх, мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх үйл ажиллагааг сайжруулах</p>	<p>Малын эрүүл мэнд, шилжилт хөдөлгөөнд хяналт тавих, гарал үүслийг тодорхойлох, малын эрүүл мэндийн дэвтрийг шалгах, тарилга, мал эмнэлгийн арга хэмжээнд хамрагдаагүй бол отор нүүдэл хийлгэхгүй байх арга хэмжээ авч малчдад мэдээлэл, зөвлөгөө өгч ажиллалаа.</p>	<p>40,0</p>
<p>3.1 Олон улсын худалдааны хориг бүхий малын гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сээрэмжлүүлэх, тэмцэх арга хэмжээний бэлэн байдлыг өндөржүүлж зооноз халдварт зарим өвчнөөс мал сүргийг эрүүлжүүлэх</p>	<p>3.1.1 Малчин, үйлдвэрлэгч, хэрэглэгчдэд мал амьтны эрүүл мэнд, нийтийн эрүүл мэндийн талаар мэдлэг олгох, малын гоц халдварт өвчнөөс сээрэмжлүүлэх, малчдыг соён гэгээрүүлэх, малчдын хариуцлагыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн ажил үйлчилгээ явуулах.</p>	<p>Мал амьтны эрүүл мэндийн хууль, малын өвчлөлийн байдал, вакцинжуулалт, мал амьтны эрүүл мэнд, нийтийн эрүүл мэндийн талаар мэдлэг олгох, малын гоц халдварт өвчнөөс сээрэмжлүүлэх, малчдыг соён гэгээрүүлэх, малчдын хариуцлагыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн сургалтыг Луус, Өлзийт, Адаацаг, Цагаандэлгэр суманд болсон малчдын зөвлөгөөн үеэр зохион байгуулсан. АСЦ FM- 107.5 -аар сард 2 удаа малчдад зориулан мэдээлэл тогтмол явуулсан.</p>	<p>70,0</p>
	<p>3.1.2 Мал, амьтны гоц халдварт шүлхий өвчинтэй тэмцэх, цэцэг өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг явуулах, үзлэг тандалт хийх.</p>	<p>Гоцхалдвартшүлхийөвчин 2017 онысүүлч 2018 оныэхээрБаянжаргалан, Говь-Угтаал, Цагаандэлгэрсумандгарчулмаар 8 сумыгхамарсанолонголомтуудбийболж 190 өрхийн 1934 малөвчилжтэмцэхаргахэмжээг хэрэгжүүлэн1445 малыгзайлшгүйшаардлагаарустган, хориоцээрийндэглэмийг 120 гаруйхоногхэрэгжүүлжсэн. Шүлхийбогмалынмялзанөвчнийтандалтшинжилгээгсонгогдсон 5 сумандхийсэн. Шүлхий болон бог малын мялзан өвчний тандалт шинжилгээний 920 дээжийг сонгогдсон 5 сумнаас авсан. Оношлуур ирэхээр шинжилгээг хийх болно.</p>	<p>70,0</p>
	<p>3.1.3 Шүлхий өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх тарилгыг мэдрэмтгий малыг хамруулан хийж дархлаажуулах, эрүүл бүсэд өвчлөл гаргахгүй байх.</p>	<p>Шүлхийөвчнөөсурьдчилансэргийлэхтарилгыг 12 сумын 30 малэмнэлгийнүйлчилгээнийнэгж 2017 оны 12 сарын 23 өдрөөс 2018 оны 4 сарын 12 хүртэлхугацаанд 11997 тэмээ, 64416 үхэр, 207890 бог, бүгд 284303 толгоймалыгдархлаажууланшүлхийөвчнийтархалтыгтасланзогсо осон . 5 сард 9 сумын 25344 үхэр, 630821 бог, бүгд 656135</p>	<p>70,0</p>

		толгой, бүгд 940438 толгоймалыгдархлаажуулсан.	
	3.1.4 Бруцеллёз өвчинтэй тэмцэх аймгийн стратеги боловсруулах, жил бүр охин төлийг вакцинжуулалтанд бүрэн хамруулах.	Хугацаа болоогүй	-
	3.1.5 Бруцеллёзын эрүүлжүүлэх шинжилгээг 15,0 мянгаас доошгүй хээлтүүлэгч малд, оношлох, тандах шинжилгээг 7,0 мянган мал, амьтан, дээжинд хийж гүйцэтгэх.	Хугацаа болоогүй	-
	3.1.6 Богмалыгугаалганд хамруулах, 500,0 мянгаас доошгүй м ² талбайг халдваргүйжүүлэх, халдваргүйтгэлийн бодисын нөөцийг нөөцийг бүрдүүлэх	150.0 мянган малд боловсруулалт, 188.7 мянга малд туулгалт хийсэн. Угаалгыг хийх хугацаа болоогүй. , халдваргүйтгэлийн бодисын шаардлагатай нөөцийг бүрдүүлсэн.	40.0
3.2 Мал эмнэлгийн тогтолцоог олон улсын жишигт нийцүүлж , мал эмнэлгийн ажил үйлчилгээг эдийн засаг, нийгмийн шаардлага, эрэлт хэрэгцээг бүрэн хангах түвшинд хүргэн сайжруулах.	3.2.1 Мал эмнэлгийн албаны бүтэц тогтолцоог аймаг, сумын түвшинд хуулинд нийцүүлэн шинэчлэн зохион байгуулах	Маламьтныэрүүлмэндийнтухайхууль 2018.06.01 өдрөөсхэрэгжижэхлэхээрсумбүртмалэмнэлгийнтасагбайгуулагда жбосоотогтолцоондшилжинажиллахбэлтгэлхангажбайна.	70.0
	3.2.2 Мал эмнэлэг ариун цэврийн лабораторийг магадлан итгэмжлүүлэх, явуулын лабораторийн хамгаалалтыг сайжруулж гражтай болгох	Малэмнэлгийнариунцэврийнлабораторийгмагадланитгэмжлүүлэх хүсэлтээСтандартхэмжилзүйнүндэснийтөвдгаргасан. Лабораторийнэмчнарыгмэргэжлийнтанхимынсургалт, ажлынбайрандээрхисургалтандхамруулжтандалтшинжилгээгөөрс дөөбиедаанороннутагтаахийжмэргэжлийнурчадварыгдээшлүүлж байна. Явуулын лабораторийн хамгаалалтыг сайжруулж гражтай болгохоор зураг төсвийг хийлгүүлж ХХААХҮЯ-д хандсан ч одоогоор хариу ирүүлээгүй болно.	70.0
	3.2.3 Хамтын ажиллагаатай орон, бүс нутгийн мал эмнэлгийн байгууллагуудын хамтын ажиллагааг бий болгох өргөжүүлэх.	ХүнснийаюулгүйбайдлынчиглэлээрХятадулсаднэгмэргэжилтэнсу ргалтандхамрагдсан. Шүлхийнвакцинхудалданавах, вакцинжуулалтынмониторингийхталаар ОХУ-ынхолбогдохбайгууллагуудтайхамтранажиллажбайна.	70.0
3.3 Эм эмнэлгийн хэрэгсэлийн үйлдвэрлэлийг олон улсын стандартын түвшинд хүргэх	3.3.1 Малын эмийн сангуудын үйл ажиллагаанд үнэлгээ хийх, эм, бэлдмэлийн худалдан борлуулалтанд тавих хяналтыг сайжруулах, хууль журмын дагуу ажиллуулан эмийн хангамж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах.	Хугацаа болоогүй /Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай шинэ хуулийн дагуу бүх стандартыг шинэчлэн боловсруулж байгаа. Шинэ стандартын дагуу үнэлгээ, аттестатчлал явагдана. /	-
4.1. Бэлчээр менежментийг сайжруулах	4.1.1.Бэлчээрийн менежментийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах	Бэлчээрийн хортон мэрэгч үлийн цагаан оготнотой нийт 72,5 мян/га талбайд энгийн механик болон микробиологийн аргаар тэмцэх ажлыг зохион байгуулахаас Өвөрхангай, Төв аймгийн хил залгаа 7 сумыг хамруулан /Эрдэнэдалай, Адаацаг, Дэрэн, Цагаандэлгэр, Сайнцагаан, Дэлгэрцогт, Луус/ 22,5 мян/га талбайд бактержуулсан бэлдмэл цацаж микробиологийн аргаар	40,0

		<p>тэмцсэн. Санхүүжилтийг аймгийн ОНХС-ийн 36,3 сая төгрөгийн хөрөнгөөр 10 тн бактержуулсан бэлдмэлийг “ШИМ” ххк –тай гэрээ байгуулан сумдад нийлүүлсэн.</p> <p>Нийт 17 гүн өрмийн худгийг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт болон бусад эх үүсвэрээр гаргана. ХХААХҮЯ-нд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар гаргах 6 худгийн тендер зарлагдан гүйцэтгэгч компани шалгараад байна. Худгийн өрөмдлөгийн машиныг гэрээгээр эзэмшигч Элбэгсанчир ХХК нь 2016-2017 оны ажлаа дүгнүүлэн, 2018 онд гүйцэтгэх гэрээг байгуулан ажил эхлээд байна</p> <p>Аймаг сумдын бэлчээр ашиглагчдын холбооны үйл ажиллагааг эхлүүлэх өргөжүүлэх, дэмжиж хамтран ажиллах. Аймгийн бэлчээр ашиглагчдын холбоо байгуулагдан АБАХ-ын тэргүүнээр Ё.Дашням сонгогдсон. Төсөлд хамрагдсан сум бүрт СБАХ-ууд байгуулагдан үйл ажиллагаа эхлээд байна. Ногоон Алт-Малын эрүүл мэнд төслийн хүрээнд 5 суманд 17 БАХ байгуулагдан, БАХ-д өөрийн хэсгүүдийн бэлчээрийн зааг, зах хязгаарыг газрын зурагт тусган хэрэгжүүлж эхлээд байна.</p> <p>Малчдад бэлчээрийг хуваарьтайгаар ашиглах болон нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэхэд тэдний оролцоо, чадавхижуулах чиглэлээр Луус, Адаацаг сумдын Малчдын зөвлөгөөнд нийт 228 малчинд сургалт зохион байгуулсан. 05 сарын 28-31 хооронд Адаацаг сумын БИНХ-ын өдөрлөгүүдээр чадавхижуулах сургалтуудыг хийж байна.</p>	
	<p>4.1.2.Бэлчээрийн мэрэгч амьтан, шавьжтай байгальд хорхөнөөлгүй аргаар тэмцэх, Үлийн цагаан оготно тархсан сумдын 50 мян.га, талбайд тэмцэх ажлыг зохион байгуулах, бэлчээрийн даац, багтаамжийг 30,-40 мян.га-аар нэмэгдүүлэх</p>	<p>Хүнс, Хөдөө аж ахуй, Хөнгөн үйлдвэрийн яам, Ургамал хамгааллын эрдэм шинжилгээний хүрээлэнтэй 2018 онд “Бэлчээрийн ургамалд хөнөөл учруулж буй мэрэгч амьтан, царцааны тархалт, хөнөөлийн тодотгох судалгаа хийлгэх тухай” хамтран ажиллах гэрээний дагуу бэлчээрийн хөнөөлт мэрэгчдийн тархалт, олшролыг тодотгох судалдгааны ажлыг хүрээлэнгийн судлаачид тус аймгийн 7 суманд хийж гүйцэтгэсэн. Судалгааны дүнгээр бэлчээрийн хөнөөлт мэрэгч болох цайвар үлийчийн голомт бүх сумдад тархсан нягтрал хэт олшролын шатандаа орсон энэ үед бэлчээрийн ургамлын 40-өөс дээш хувийг хөнөөдөг байна. Иймээс механик биологийн аргыг микробиологийн аргатай хослон хэрэглэх шаардлагатай байна гэж үзсэн. 2018 онд сумдаас ирүүлсэн судалгаагаар нийт нутаг дэвсгэрийн 17.8 хувь буюу 12 сумын 1503402 га бэлчээрийн талбайд үлийн цагаан оготно тархалттай байна гэсэн судалгаа гарсан. ХХААХҮЯ-ны төрийн нарийн бичгийн даргын тушаал гарч Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 50,0 мян/ га бэлчээрийн талбайд энгийн механик аргаар тэмцэх шийдвэр гаргасны дагуу аймгийн Засаг даргын захирамж гарч үлийн цагаан оготны</p>	70,0

		<p>голомт бүхий 8 сумын 72,5 мян/га талбайд тэмцэх ажлыг энгийн механик болон микробиологийн аргаар тэмцэж эхлээд байна. Энэ ажлын хүрээнд аймгийн ОНХСанд тусгасан 36,3 сая төгрөгөөр 10 тн бактержуулсан бэлдмэлийг “ШИМ” ХХК –тай гэрээ байгуулан аймгийн ХХААГ-т хүлээн авч оготны голомт бүхий Өвөрхангай, Төв аймгийн хил залгаа 7 сумын ХАА мэргэжилтэн, байгал орчны байцаагч, багийн засаг дарга, малчин нийт 47 хүнд энгийн механик аргаар хэрхэн тэмцэх болон микробиологийн бэлдмэлийг хэрэглэх, хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагааг мөрдөх талаарх чиглэл мэдээллийг өгсөн. Мөн сумдад хяналт тавьж үйл ажиллагааг орон даяар сурталчлан танилцуулсан. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 50,0 мян/га бэлчээрийн талбайд энгийн механик аргаар тэмцэх ажлын хүрээнд цөмлөгч-15ш, утагч-40ш багажийг захиалан авчирч сумдад олгосон.</p>	
	<p>4.1.3.Аймаг, сумдундынотрынбүснутагбайгуулахболомжтойбэлчээрийнгазрыгтогтоон, ороннутгийнтусгайхэрэгцээндавах, цаг хүндэрсэн үед тодорхой журмын дагуу ашиглах.</p>	<p>Дундговь аймаг нь нийт 7114.5 мян/га бэлчээрийн талбайтай бөгөөд аймгийн хэмжээнд нийт 9 сум, сумын ИТХ-ын шийдвэрээр 674,2 мян/га нутаг дэвсгэрийг отрын бүс нутгаар тогтоосон. Аймгийн ИТХ-ын тогтоолоор 200,0 га бэлчээрийг адууны отрын бүс нутаг, аймаг дундын отрын нөөц нутгаар Дэлгэрхангай, Сайхан-Овоо,Эрдэнэдалай сумын зааг Дундын нуруу орчмын нутаг 5651,1 мян/га бэлчээрийг сум дундын отрын нөөц нутгаар шинэчлэн тогтоосон. Нийт 879,8 мян га бэлчээрийн талбайг отрын бүс нутгаар тогтоож 12 хувийг тусгай хамгаалалтанд авсан. Цаашид боломжит сумдуудыг отрын бүс нутгийг шинээр тогтоох болон нэмж авах тухай албан тоотыг сумдад хүргэсэн.</p>	70,0
	<p>4.1.4. Аймгийн бэлчээр ашиглагчдын холбоо болон сумдын бэлчээр ашиглагчдын холбоог байгуулах</p>	<p>Аймгийн бэлчээр ашиглагчдын холбоо байгуулагдан тэргүүнээр Ё.Дашням сонгогдсон. Төсөлд хамрагдсан сум бүрт бэлчээр ашиглагчдын холбоо байгуулагдан үйл ажиллагаа эхлээд байна.</p>	40,0
	<p>4.1.5. Бэлчээр ашиглагчдын хэсгүүдийг зохион байгуулалтанд оруулж, бэлчээрийг улирлын хуваарьтайгаар ашиглах.</p>	<p>Ногоон Алт-Малын эрүүл мэнд төслийн хүрээнд 5 суманд 17 БАХ байгуулагдан үйл ажиллагаагаа эхлээд байна. БАХ-д өөрийн хэсгүүдийн бэлчээрийн зааг, зах хязгаарыг газрын зурагт тусган хэрэгжүүлэхээр болоод байна.</p>	40,0
<p>4.2. Хадлан тэжээлийн үйлдвэрлэл, хангамжийг нэмэгдүүлэх</p>	<p>4.2.2.Тэжээлийн багаоврынцехийгболомжитсумдадбайгуулахболонД эрэнсумынтэжээлийнүйлдвэрийнүйлажиллагаагөрг өжүүлэнажиллуулах.</p>	<p>Дэрэн сумын тэжээлийн үйлдвэрийн үйл ажиллагааг дэмжин улсын хөрөнгө оруулалтаар 1 гүн өрмийн худгийг тариалалтын талбайг түшиглэн гаргахаар аймгаас шийдвэрлсэн.</p>	40,0
<p>4.3. Малын усан хангамжийг</p>	<p>4.3.1.Аймгийнхэмжээнд 15-аас доошгүйгүнөрмийнхудгийгшинээргаргахсумд 10-аас</p>	<p>Энэонд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 6 гүн өрмийн худгийг нэр бүхий 6 суманд, худгийн өрөмдлөгийн машиныг гэрээгээр</p>	40,0

сайжруулах	доошгүйэнгийн уурхайн худаг сэргээн засварласнаар нийт мал сүргийн нусан хангамж 5-10 орчим хувиар нэмэгдэх	Эзэмшигч Элбэгсанчир ХХК нь 10 суманд 11 гүн өрмийн худгийг гаргах гэрээг байгуулаад ажил эхэлж байна. 2018 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар нийт 17 худаг гаргана. Сумдууд энгийн уурхайн худгуудыг ОНХС-ийн хөрөнгөөр сэргээн засварлана.		
	4.3.2. Усны өрөмдлөгийн машиныг гэрээгээр эзэмшигч компаний гэрээний үүргийн биелэлтэнд хяналт тавих гаргасан худгуудыг ажлын хэсэг томилж хүлээн авах.	Аймгийн Засаг даргатай 2018 онд хамтран ажиллах гэрээ байгуулан Засаг даргын захирамжаар 10 суманд 11 худгийг чанартай гаргах, явцын болон гүйцэтгэлийн хяналтыг тавих ажлын хэсгийг Засаг даргын орлогчоор ахлуулан холбогдох байгууллагуудын мэргэжилтэнгүүд, сумдын Засаг дарга нарыг оролцуулсан ажлын хэсгийг байгуулан үүрэгжүүлэн ажиллаж байна.		
	4.3.3. Хөв, цөөрөм байгуулах, булгийн эхийг хашиж хамгаалах, гар худаг гаргах	Хугацаа болоогүй.		-
4.4. МAA-н эрсдлийг бууруулах чадавхийг бий болгох	4.4.1. Малын даатгалын системийг боловсронгуй болгох, даатгалын компаний хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, индексжүүлсэнд даатгалд хамрагдах малчин өрхийн тоо г 20 хувьд хүргэх	Хугацаа болоогүй.	-	
	4.4.2. Аймаг сумын өвс, тэжээлийн аюулгүйнөөцийг улсын төсөв, ОНХС-ийн хөрөнгө болон аймаг, сумын Засаг даргын нөөц хөрөнгөөр бүрдүүлэх, санхүүжилтийг шийдвэрлэх	Хугацаа болоогүй.	-	
5.1 Мал малын гаралтай түүхий эдийн бэлтгэлийн тогтолцоог боловсронгуй болгох	5.1.1 Хөдөө аж ахуйн биржээр мал аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүн борлуулах боломжийг малчдын хоршоонд олгож мэргэжил арга зүй, хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг үзүүлэх	“Хөдөө аж ахуйн бирж” ХХК нь хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхийн эдийн бэлтгэлийн тогтолцоог сайжруулж, малчид, хоршоог биржийн арилжаанд оролцуулах зорилгоор Дундговь аймгийн мал аж ахуйн болон газар тариалангийн үйл ажиллагааны мэдээлэл, энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй хоршоо, дундын хоршоо болон агуулахын мэдээлэлийг 2017 оны байдлаар ХАА-н биржид гаргаж өгсөн. Гурвансайхан сумын Давших зам хоршоо, Өлзийт сумын Рашаантын аж богд хоршоо, Адаацаг сумын Амьдралын туг хоршоод нь Хөдөө аж ахуйн биржийн Итгэмжлэгдсэн хоршоогоор бүртгэгдэж 3 жилийн хугацаатай Хөдөө аж ахуйн гаралтай, түүхий эдийн арилжаанд оролцох эрхтэй болсон.	100,0	
	5.1.2. Арьс шир, ноосны анхан шатны тордолтын цех, агуулах байгуулах малчдын хоршоонд дэмжлэг үзүүлэх	Энэ чиглэлийн төслийн санхүүжилт олгогдоогүй байна.		-
	5.3.1 Нүүдлийн мал аж ахуйн өв соёлыг хадгалж морь тэмээг уналга, эдэлгээнд ашиглах, тоног	Хугацаа болоогүй.		

5.3 Мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн маркетингийг сайжруулах	хэрэгслийн хэрэглээг нэмэгдүүлэх чиглэлээр тусгайлсан арга хэмжээг малчдын дунд тогтмол зохион байгуулах.			
	5.3.2 Монгол уламжлалаар бэлтгэж боловсруулсан сүүн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд борлуулах сүлжээг өргөжүүлэх	Хугацаа болоогүй		
	5.3.3 Мал аж ахуйгаас гарч гарч байгаа мах, ноос, түүхий эдийг зах зээлийн эргэлтэнд оруулах, түүхий эдийн үнийг бууруулахгүйгээр борлуулах, арьс шир, ноосны үйлдвэрт тушаасан малчдын урамшууллыг үргэлжлүүлэн олгох.	2017 оны жилийн эцэст 76 идгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр дамжуулан 15 сумын 4637 өрх, 319508 ширхэг арьс, ширийг үндэсний үйлдвэрт тушаасан. 2018 онд арьс, ширний урамшуулалд 1 тэрбум төгрөгийг малчид авахаар болоод байна. Тэмээ хонины ноос үндэсний үйлдвэрт тушаах үйл ажиллагаа журмын дагуу 8-р сард явагдана.	70.0	
	5.3.4 Сумдад зоорь хөргөлтийн агуулах байгуулах болон үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, өвөл хаврын улиралд орон нутгаас мах борлуулах боломжийг бүрдүүлэх	Хугацаа болоогүй.		
Дундаж			57,8%	

Хөтөлбөрийн биелэлт нэгтгэсэн: Мэргэжилтэн:.....Л.Нарантуяа